

פניני מנחם

עלון תורני בענינים אקטואליים בהלכה ובפרשת שבוע

נערך על פי שיעוריו של מורינו הגאון רבי מנחם גיאת שליט"א

מחבר הספרים "לבוש מלכות" "תורת חכם" ב"ח "חוקת עולם" "הולך תמים" ועוד

נושא השבוע: בעל אוב ודורש אל המתים - [הסיאנס בהלכה]

גליון מס' 76

פרשת קרח תשעט לפ"ק

העלה את אותו יש"ו, אמר לו, טובתם דרוש, רעתם לא תדרוש, כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו כו', ע"ש.

[בעלי המוסר אומרים, שמכאן למדים, שמדותיו הרעות של האדם קשורות בנפשו גם לאחר מותו].

איסור בעל אוב נכפל בתורה הקדושה ג' פעמים

א. בפרשת קדושים (ויקרא יט, לא), אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, אל תבקשו לטמאה בהם אני ה' אלקיכם.

ב. בפרשת שופטים (דברים יח, י - יא), לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן מנחש ומכשף, וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים (דברים יח, י - יא), בשתי מקורות אלו נאמר רק איסור לאו.

ג. בפרשת קדושים (ויקרא כ, ו), נאמר שוב, והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם, ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו. הרי כאן חיוב כרת. וצריך ביאור, אם הוא בלאו או בכרת.

והנה בסנהדרין (סה.), שנינו, בעל אוב וידעוני הרי אלו בסקילה, והנשאל בהם באזהרה, ועיין ברש"י (שם. ד"ה באזהרה), ובתוספות (שם. ד"ה והנשאל), ובפירוש רש"י בגמרא (ד"ה הואיל ושניהם), ע"ש.

והרמב"ם (פרק יא מהלכות עבודה זרה, הלכה יד), כתב, אסור לשאול בעל אוב, או בעל ידעוני, שנאמר,

⚡ בעל אוב - [הסיאנס בהלכה] * ⚡

יש לדון להלכה בעשיית סיאנס, אם הדבר מותר על פי ההלכה, ומאיזה טעם יש לאוסרו.

הנה אופן עשיית הסיאנס, הוא שרושמים על טבלה כל האותיות מא' ועד ת' כולל האותיות הסופיות, וכל המספרים מאחד עד עשר, באמצע מונחת כוס, מכבים את האור, מדליקים נר, ומזמינים נשמה לתקשר עמה, כששואלים שאלה בענין מציאות השם יתברך הכוס מתפוצצת, כי אינה יכולה לסבול שאלה כזו, מאחר ומציאות השם יתברך ברורה לה מעבר לכל ספק.

במשך ההסטוריה מצינו שהעלו נשמות, כמו שאול המלך שהלך לבעלת אוב והעלתה את שמואל, וכן איתא בגיטין (נו:), שאונקלוס בר קלוניקוס בן אחותו של טיטוס, רצה להתגייר, העלה את טיטוס באוב, שאל אותו, מי חשוב בעולם הבא, אמר לו, ישראל, האם כדאי להתחבר עמם, אמר לו, מצוותיהם מרובות, ולא תוכל לקיימם, לך תתגרה בהם ותהיה לראש, דכתיב, היו צריה לראש, כל המיצר לישראל נעשה ראש וכו', וכן העלה את בלעם ושאל אותו כנ"ל, אמר לו, לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים וכו', וכן

* סיכום שיעורו של מורינו הרב שליט"א יום ה' יז סיון תשעט לפ"ק

עלון תורני בהלכה ובאגדה ♦ פניני מנחם

סה. דף צב סוע"ב), משם קול סופר (אות רמג), לפי מה שראיתי בספרים שאין אוב וידעוני יכולים לפעול חוץ אם השואל מוסר עצמו לשדים הממונים במחניהם, אם כן נקרא השואל נשאל שהוא נשאל להם, ועיין בסוף ספר ברית מנוחה עכ"ד, [וכן הוא בהון עשיר], ע"כ.

יש לדון בהגדרת האוב, היאך פעולתו ומה מעשיו, ועל ידי זה נבין אם עשיית הסיאנס היא בכלל איסור בעל אוב.

במשנה סנהדרין (סה.), תנן, בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, ובגמרא (שם.), תנו רבנן, בעל אוב, זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו כו'.

נחלקו רבותינו הראשונים בגדר הפעולה:

א. רש"י מפרש, שמעלה את המת מן הארץ, ומושיב את המת בשחיו תחת זרועותיו ומדבר משחיו, או שמושיבו על פרקי אצבעותיו, או על פרקי ברכיו, ע"כ. דהיינו, שהמת הוא מדבר מתוך שחיו של המכשף, וכן מבואר ביד רמ"ה (סנהדרין שם.), ובסמ"ג (לאוין לח), ובחינוך (מצוה תקיג), ובחידושי רבינו יהונתן מלונל (שם. דף יז ע"א מדפי הרי"ף), ובפסקי רי"ד (סנהדרין שם.), ע"ש.

ב. הרמב"ם (פרק ו מהלכות עבודה זרה, הלכה א), כתב וזה לשונו: כיצד הוא מעשה האוב, זה שהוא עומד ומקטיר קטרת ידועה, ואוחז שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו, ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים מתחת הארץ, בקול נמוך עד מאד, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו, וכן הלוקח גולגולת המת, ומקטיר לה, ומנחש בה, עד שישמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו, שפל עד מאד ומשיבו, כל אלו מעשה אוב הן, והעושה אחד מהן נסקל, עכ"ל.

ומבואר בדבריו, שהקול יוצא מן הארץ, רק נשמע כאילו יוצא מתחת לשחיו של הבעל אוב. וכן מבואר במאירי (סנהדרין סה.), ע"ש.

ומתורץ מה שהקשה בספר מעשה רוקח, שבגמרא נשמע שהקול נשמע מתחת שחיו ובין הפרקים, והרמב"ם עצמו בספר המצוות (לא תעשה ח), כתב, שיתדמה לו שמיעת דבור מתחת שחיו, ישיב על מה שישאל ממנו, ע"כ.

לא ימצא בך מעביר וגו', ושואל אוב וידעוני וכו', נמצאת למד, שבעל אוב וידעוני עצמן בסקילה, והנשאל בהן באזהרה, ומכין אותו מכת מרדות, ואם כיון מעשיו ועשה כפי מאמרו לוקח, ע"כ.

ומבואר, שהעושה אוב עצמו בסקילה, ואילו השואל בו באזהרה, ואם עשה מעשה על פיו לוקח, וכן כתב עוד הרמב"ם בפרק ו מהלכות עבודה זרה (הלכה א), העושה אוב או ידעוני ברצונו, בזדון חייב כרת, ואם היו שם עדים והתראה נסקל, היה שוגג, מביא חטאת קבועה, ע"כ. ובהלכה ב כתב, וכל אלו מיני עבודת כוכבים הן, ואזהרה שלהן מנין, שנאמר, אל תפנו אל האובות וגו', ע"כ.

והרי, שאל תפנו הוא אזהרה לבעל אוב עצמו, והוא בכרת, וכן מבואר בדברי הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה לו), שכתב, והמצוה הל"ו, היא שהזהירו משואל בעל אוב, שיודיענו דבר, והוא אמרו יתעלה, לא ימצא בך וגו', ושואל אוב, והעובר על לאו זה, כלומר, שישאל בעל אוב, אינו חייב מיתה, אבל הוא אסור, עכ"ל. והרי, ששואל בעל אוב אינו אלא בלאו גרידא, וכן כתב בדעת הרמב"ם, מרן הכסף משנה (שם), ושכן הוא בתורת כהנים (פרשת קדושים), וכן כתב המלבי"ם (פרשת קדושים, התורה והמצוה אות עט), ובספר תורת חיים (עירובין יז:), ובספר בארות המים (פרק יא מהלכות עבודה זרה, הלכה יד), ובספר מראה הפנים על ירושלמי סנהדרין (פרק ז, הלכה י), הראה מקור דברי הרמב"ם מהירושלמי (שם), וכן רמז בספר עמק הנצי"ב על הספרי (פרשת שופטים, פסקא כט), ע"ש.

דעת ספר יראים (סימן ערב, דפוס ישן פ), שגם השואל בכרת, שכתב, הזהיר בתורה בבעל אוב וידעוני על העושה והנשאל בהן, דכתיב בפרשת קדושים תהיו (ויקרא יט, לא), אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, אל תבקשו לטמאה בהם, והעושה והנשאל בהן שניהם בכלל אל תפנו ואל תבקשו, ע"כ. ומבואר בדבריו, שגם השואל הוא בכרת, ולכאורה צריך עיון, שהרי במשנה בסנהדרין (סה.), שנינו, שהנשאל באזהרה, ובעל אוב עצמו בכרת.

המפרשים עמדו על לשון המשנה, ו"הנשאל", הרי הוא שואל, וכבר עמדו בזה מהר"ם ותוספות חדשים ועוד, נאמרו בזה כמה ישובים, בספר ישב סופר (סנהדרין

בשמואל א (כח, יב), שהבעלת אוב שהעלתה את שמואל ראתה עולה שלא כדרך העולים, שהמעלה בזכורו, עולים רגליהם למעלה, וזה עלה ראשו למעלה בשביל כבודו של שאול, ע"כ. ועוד עיין ברש"י סנהדרין (סה: ד"ה אינו עולה כדרכו), ע"ש. אין הכוונה שגופו ממש עולה כן, אלא רוחו בדמות גופו. וכן כתב בספר באר בשדה דאנון (פרשת שופטים, דף קסט סוע"ב), שבעל אוב המדבר משחיו ובין הפרקים, אינו מעלה את גוף המת מן הקרקע, אלא לרוח המת, ומושיבו בשחיו, או בין פרקיו ומדבר, ולזה לא קרי ליה דורש אל המתים, דהרוח אינו מת, אבל דורש אל המתים, הוא המעלה את המת בזכורו, או שואל בגולגולת, שהוא דורש את הגוף המת וכו', ע"כ.

וכן נראה ממה שאמרו בשבת (קנב:), אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו, אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד, אובא טמיא היכא אסקיה לשמואל בנגידא, אמר ליה, התם בתוך שנים עשר חדש הוה, דתניא, כל שנים עשר חודש גופו קיים, ונשמתו עולה ויורדת, לאחר שנים עשר חדש הגוף בטל, ונשמתו עולה, ושוב אינה יורדת, ע"כ. ועיין למהרש"א בחידושי אגדות (שם:), מה שכתב בזה, ע"ש. ומבואר על כל פנים, שהעלתה את נשמתו, לא את גופו, ועוד עיין בספר מצרף לחכמה להיש"ר מקנדיאה (פרק לב), שלא ראתה כי אם הרוח, ע"ש.

והנה רבינו האר"י ז"ל בעץ חיים (שער כב פרק ב, דף קד ע"א), כותב, שבמות הצדיק, הנר"ן שלו מצד אצילות, עולין אל אצילות, ונשמה שלו דבריא, עולה לגן עדן העליון, ורוח דיצירה בגן עדן הארץ, ונפש דעשיה נשארת בקבר, וכשמתעכל הבשר עולה גם הנפש ההיא למעלה, ונשארת ההוא הבל דגרמי על אינון גרמי דאשתארו בקברא, כנזכר בזוהר (פרשת שלח, דף קסט ע"א), וסוד הענין, כי הנפש, שהיא סוד מוחין דגדלות שבעשיה, היא עולה למעלה אחר עיכול הבשר, אבל הבל דגרמי, שהוא סוד מוחין דקטנות מצד אלקים דעשיה, שהוא הנפש מצד אלקים, וזה נקרא הבל דגרמי, נשאר תמיד עד עת התחייה בקבר, כי להיותה סוד דינין, יש בו תמיד אחיזה הקליפות, ואינו יכול להפרד מן הגוף לעלות למעלה, ובעלת אוב לא יכלה להעלות משמואל רק אותה בחינה דהבל דגרמי, עכ"ל. וכן כתב בשער הפסוקים (שמואל א,

ולפי האמור מתורץ, שהקול יוצא מן הארץ, ונשמע כאילו יוצא מתחת לשחיו. עוד מבואר ברמב"ם, שאין למעשה קול יוצא, אלא שנדמה לו "כאילו" קול מדבר עמו, והוא לשיטתו (סוף פרק יא מהלכות עבודה זרה), שדברים אלו הכל הבל, ע"ש.

ג. בהשגת הראב"ד (שם), כתב, א"א, בבית הקברות עושה כן, ובעור של אדם מת, ומדבר משחיו של מת, עכ"ל. ולכאורה, דעת הראב"ד היא דעה שלישית, שלפירוש רש"י, המת מדבר מתחת שחיו של המכשף, והרמב"ם מפרש, שהמכשף שומע כאילו קול יוצא מתחת שחיו שלו, והראב"ד מפרש, שהקול יוצא משחיו של המת.

הרדב"ז בספרו מצודת דוד (מצוה מז), כתב, אבל הנכון, מה שאמרו חכמי הסוד, כי יש כח בבעל אוב על ידי השבעות וקטורים ועישונים ופעולות להכניס אחד מרוחות הטומאה בתוך גוף המת שמת בקרוב, ומודיע העתידות אשר הכריזו ברקיע, ובעל כנפים יגיד דבר, ומעשה זה הוא מפורסם מאוד בארץ ספרד, ואל תשמע לדברי האומרים, כי זה מעשה תחבולה מהתחבולות, כי לא היה מחייב הכתוב מיתה על התחבולה, ע"כ.

חלקי הנפש שמעלה הבעל אוב

והנה, לסברת הרמב"ם, שפעולה זו היא דמיונית, נראה ברור שבעל אוב אינו מעלה את רוחו של המת כלל, רק מזדמה כן, וכן מבואר בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם (הוצאת מקיצי נרדמים, ירושלים תרחץ, סימן כז), שהיא פעולה דמיונית, שיראה בה המת לבעל האוב במצב הדומה לחלום כו', "לא ששמואל חיה וקם מקברו באמת", ע"ש.

ולפירוש רש"י הסמ"ג החינוך והיד רמה הנ"ל, שמעלה את המת ומושיב לו בשיחיו, או בין פרקיו, אין הכוונה שמעלה את המת ממש, אלא מעלה את נפש המת המחוברת עם הגוף, וכן כתב בספר נשמות חיים (מאמר ג, פרק יא), שמה שנאמר, ותרא האשה את שמואל, הדבר ידוע, כי היה שמואל הנביא ע"ה, בכל פעם בקברו, אלא "לא ראתה כי אם הרוח", והוא הפרצוף פנים שהיו בחייו, ע"ש. ולפי זה, מה שאמרו במזדרש ויקרא רבה (פרשה כו, סימן ז), לא כשם שעולה להדיט, הוא עולה למלך, להדיט עולה פניו למטה, ולמלך פניו למעלה, ע"כ. וכן פירש רש"י

ההיא, וראה הקדוש ברוך הוא, שהיה מזומן הכח ההוא להכנס בגוף הטהור והנקי לטמא, רמז לנשמתו של שמואל הנביא, שתכנס לגוף כאשר בתחלה, לא בכח הבעלת אוב חס ושלום, אלא במצות הקדוש ברוך הוא, כי אמר מוטב שתטרח ותתרגז נשמת הצדיק, ממה שיכנס במשכן הטהרה דבר טמא, וזהו שאמרה, אלהים ראיתי עולים מן הארץ, כי הכירה שאין זה כשאר הפעמים, אלא אלהים, שהוא דבר קדושה, ולא כדרך שאר העולים, שעולים דרך הרגלים, אלא כדרך העולים וראשם זקוף למעלה דרך מעלה וכבוד, ובה הכירה, כי שאול היה השואל, כי חשבה לכבודו לא עלה אלא שמואל בעצמו, לא רוח אחרת, וזהו שאמר לו שמואל לשאול, למה הרגתני להעלות אותי, נמצאת למד, כי לא היה בכח בעלת אוב להעלות את שמואל ולהרגיזו ממנוחתו, אלא במצות הבורא לתקנת גופו ולטהרתו, לא חס ושלום מפני עונש, ואפילו זה לא היה אפשר אלא בתוך י"ב חודש, שעדיין הנשמה יש לה קצת יחוס ושייכות עם הגוף, אבל לאחר י"ב חדש לא אפשר, שכבר נכנסה למחיצתה, ועוד, שכבר הגוף כלה, ע"כ. ורמז לדבריו גם הגחיד"א בהגהות ניצוצי אורות על הזוהר (פרשת שלח לך, דף קסט ע"א), ובחומת אנך (שמואל א, פרק כח), והגר"י ענגיל בגליוני הש"ס (שבת קנב: דף צו רע"ג), ע"ש. ולפי זה אפשר לומר, שלמרות שלא העלתה רק את ההבלא דגרמי, אבל כיון שהיתה צריכה לירד נשמתו, כדי שלא תכניס הבעלת אוב בגופו של שמואל כח מכוחות הטומאה, לכן לא ייתכן דבר זה רק בתוך י"ב חודש.

ב. הגר"ח זיע"א בבן יהוידע (שבת שם: דף מה ע"ג), כתב, שרבי אבהו השיב לאותו מין בקיצור, מפני שאינו ראוי לגלות סוד דבר זה אליו, אך רבינו האר"י ז"ל בשער הפסוקים, בפסוק ומעיל קטן תעשה לו אמו, ביאר סוד הנפלא הזה על נכון, יע"ש, ע"כ. נראה שהוקשה לו מה שהקשינו, ולכן כתב, שרבי אבהו השיב לאותו מין בקיצור, אבל לפי האמת, אין חילוק, וגם לאחר י"ב חודש יכול להעלות המת באוב, כי אינו מעלה כי אם ההבלא דגרמי.

ג. בספר מגן דוד וזאן (תוניס תערג, שבת שם: דף סח ע"א), עמד בקושיא זאת ממש, והניח בצריך עיון, ושוב ציין לדברי הזוהר הקדוש מדרש הנעלם (פרשת

כב יח, דף מב ע"ד), שהאשה הבעלת אוב, כאשר העלתה את שמואל, לא העלתה רק הנפש דקטנות דעשיה, הנקרא הבלא דגרמי, להיות שהקלי' תמיד נאחזות בה, ויש כח בהם להתאחז עמה, וזה שאמרו בזוהר בפרשת שלח לך (דף קסט ע"א), בענין ההוא הבלא דגרמי, ודא איהו כאוב מארץ קולך וגו', ע"ש. ועוד עיין בשער ההקדמות (דרוש הרפ"ח ניצוצין, דף כו ע"ב), ובעץ חיים (שער יח, פרק א), ובמבוא שערים (שער ב, חלק ב פרק ט, דף י ע"ב), ובדעת ותבונה (פרק כא דף עד ע"ב, ופרק לד דף צד ע"א), ועוד עיין למהר"צ הכהן מלובלין בדובר צדק (אות לב), ע"ש.

לפי זה צריך ביאור, מה שהקשו בגמרא, היאך העלתה הבעלת אוב את שמואל, הרי נשמתו גנוזה תחת כסא הכבוד, ותירצו, שתוך י"ב חודש העלתה אותו, והלא לדברי רבינו האר"י ז"ל שלא העלתה רק ההבל דגרמי, אם כן יכלה להעלותו גם ובעיקר אחר י"ב חודש.

ויש ליישב בכמה אופנים:

א. בשו"ת הרדב"ז חלק ג (סימן תרמב), נשאל, איך יש כח ביד בעלת אוב להעלות נפש הצדיק בתוך הגוף, ולהורידה ממחיצתה אפילו בתוך י"ב חודש, הלא מחיצתה למעלה ממחיצת המלאכים, והשיב על פי שתי הקדמות, האחת, שכח הבעל אוב הוא להכניס כח מכוחות הטומאה בגוף המת, והוא מספר לו עתידות שהם קרובות, אשר שומעין מהכרוז, וכמו שאמרו, שהמת מדבר מבין שחיו, וכבר ידעת, שבית השחי ובית הערוה הם משכן לכוחות הטומאה, ולפיכך אין קולו אלא ממקומו, ועל כן הוא קול נמוך, כיון שאין יוצא דרך הגרון והפה, ועוד ראיה, שעולה דרך מרגלותיו דרך קלון וטומאה, שלא כסדר הבריאה והיצירה הקדושה, ועל כן כל העולים על ידי האוב, עולים ורגליהם למעלה.

והקדמה שנית, שגוף ואיברי הנביא, או הצדיק, או השלם, הם כסא לקדושה עליונה, ואפילו אחר מיתתו, הגוף ההוא יש בו קדושה רבה, וכל כוחות הטומאה תאבים ליכנס, אבל הנשמה הטהורה פוקדת אותה כל השנה כולה, ועולה ויורדת עד שכלה הגוף, ושוב עולה ואינה יורדת, וכאשר שאל שאול לבעלת אוב להעלות את שמואל, עשתה פעולותיה וקסמיה והקטרותיה והשבעותיה להכניס בגופו של שמואל הנביא כח מכוחות הטומאה, כפי הכח והסגולה שיש בפעולה

הלא לפי הגמרא בשבת אחר י"ב עולה ואינה יורדת, כך הקשה יפה תואר על המדרש ויקרא רבה (פרשה כו סימן ז, דף צד ע"ד).

א. יש ליישב על פי מה שכתבו התוספות בשבת (קנג. ד"ה ונשמתו), שלמרות שאחר י"ב חודש עולה ואינה יורדת, אף על פי כן כשהיא רוצה היא יורדת, וכמו שרבי אחי בר יאשיה, מספרת שם הגמרא, היו חופרי כורים שחפרו בקרקע של רב נחמן, ופגעו מבלי ידיעתם בקברו של רב אחאי בר יאשיה, שהיה קבור שם, גער בהם, רב אחאי בר יאשיה, באו ואמרו לו לרב נחמן, איש מת גער בנו, בר רב נחמן למקום הקבר, אמר לו, מי הוא מר, אמר לו, אני אחאי בר יאשיה, אמר לו, וכי לא אמר רב מרי שעתידיה הצדיקים להיעשות עפר בקבר, אמר לו, ומי הוא אותו מרי, שאינו מכירו, אמר לו רב נחמן, והרי כתוב, וישוב העפר על הארץ כשהיה, אמר לו, מי שהקריא לך קהלת, לא הקריא לך משלי, דכתיב, ורקב עצמות קנאה (משלי יד, ל), כל מי שיש לו קנאה בלבו, עצמותיו מרקיבים, כל שאין לו קנאה בלבו, אין עצמותיו מרקיבים, הושיט רב נחמן את ידו, ומישש את גופו של רב אחאי, ראה שיש בו ממש, גם הבשר שעל העצמות היה קיים, אמר לו רב נחמן, יקום הרב ויבא אל תוך הבית, מדוע אתה שוכב בקבר, אמר לו רב אחאי, גילית דעתך שאפילו נביאים לא קראת, דכתיב, וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם (יחזקאל לו, יג), דהיינו, שרק הקדוש ברוך הוא יחיה את המתים, ויוציא אותם מקבריהם, אמר לו רב נחמן, והלא כתוב, כי עפר אתה ואל עפר תשוב, אמר לו, ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים, ע"כ. והרי שבכל רגע נתון יכולים הצדיקים לירד כאן לעולם הזה. וכן בגמרא בבא בתרא (נח.), רבי בנאה היה מציין את מערות הקברוה, כשהגיע למערה של אברהם אבינו, מצא את אליעזר עבד אברהם שעומד בפתח המערה, אמר לו רבי בנאה, מה עושה אברהם בשעה זו, אמר לו, שוכב בין זרועותיה של שרה, והיא מעיינת בראשו, אמר לו רבי בנאה לאליעזר, לך אמור לאברהם, שבנאה עומד בפתח ומבקש רשות להיכנס, אמר לו אברהם לאליעזר, שיכנס, שהדבר ידוע ומפורסם, שאין יצר הרע בעולם זה, נכנס רבי בנאה, בדק את מידותיה של המערה ויצא, יצתה בת קול ואמרה,

חיי שרה, דף קכג [צ"ל קכב סוע"ב]), שמשמע שחולק על הגמרא שלנו, וסובר, שאם הוא צדיק, אחר שבעת ימי אבילות עולה ואינה יורדת, ע"ש. ועוד עיין בזהר ויחי (דף ריט רע"א), ע"ש. ואם כן לפי דברי הזהר, אי אפשר לומר בתוך י"ב חודש היה, כי כבר אחרי שבעה עולה הנשמה למקומה בגן עדן, ובעל כרחך צריך לומר, שהעלתה הבעלת אוב רק ההבל דגרמי.

עוד יש לעמוד בסוגיא זו, במה שהשיבו רבי אבהו לאותו מין, שאחר י"ב חודש הגוף בטל, והלא למסקנת הגמרא, הצדיקים אינם נעשים אפר, ומי לנו גדול משמואל, ששקול כמשה ואהרן, וכבר עמד בזה בחפץ ה' (שם:), ותירץ, כי אחרי הפרד הנשמה מהגוף, אין הנשמה במעט זמן תשכחה לגוף, ותמיד מגמתה בו, כאילו הוא קיים, עד משך זמן ארוך, שיעור שירחקו הטבעים, ואז הוא ביטולו, כי כל עוד שהנשמה עדיין יש לה שייכות עמו עם הגוף, נחשב כקיים, וכאשר מניחתו לגמרי, ועולה למקום העליון, ממילא הוא בטל, וזהו אומרים, הגוף בטל, ולא אמר, הגוף נעשה עפר, שהצדיקים אינם נעשים עפר, ע"כ.

ובספר לחם לפי הטף למהר"י בוכובזא (מערכת ג, אות יב), כתב ליישב, שרבי אבהו קושטא קאמר ליה, דהכי הוה עובדא בתוך י"ב חודש, ע"ש. ורצונו לומר, שכיון שלא היתה בין פטירת שמואל לפטירת שאול, כי אם ד' חודשים, אם כן וודאי מעשה זה תוך י"ב חודש היה, וכן כתב בספר זרע יצחק לומברוזו (שבת קנג.), וציין למה ששנינו בסדר עולם, והובא בילקוט שמואל א (פרק כח, רמז קלט), וברש"י שמואל א (פרק כז פסוק ז, וכן בפרק א פסוק כב), שלא היתה בין מיתת שמואל למיתת שאול, אלא ד' חדשים, אם כן, כיון שלפי האמת בתוך י"ב חודש היה, עדיף לומר כן וכו', ובספר מגדים חדשים (חגיגה ד: דף נה ע"א), שכתב משם ספר חכמת הנפש המיוחס להרוקח (דף ו ע"ב ודף יב ע"ב), שמה שמה שהשיב רבי אבהו לצדוקי, שבתוך שנים עשר חודש היה, דחה אותנו בדברים, כי לנביא אין חילוק בין י"ב חודש לאחר כך, ע"ש.

עוד צריך להבין, מה שאמרו בחגיגה (ד:), ששואל העלה למשה עמו, אמר, חס ושלום דלמא מתבענא לדינא, קום בהדאי דליכא מלתא דכתיבא באוריתא ולא קיימתיה, ע"כ. והיאך יכול להעלות עמו את משה, שהיתה נשמתו צרורה בצרור החיים זה כמה שנים,

לדקדק לדברי הרמב"ם, ממעשה של שאול, כששאל באוב, שהרי שם ודאי היה ממש בלי ספק, והיא קושיא חזקה לדעת הרמב"ם, ע"ש. ולפי האמור, מצאנו חבר להרמב"ם, הוא רב שמואל בן חפני גאון, שסובר, שלא היה זה ממש, רק היה הכל דמיון.

היאך שאל שאול בבעלת אוב

צריך ביאור, היאך שאל שאול בבעלת אוב, הלא אסור מדאורייתא, ועוד, שאול עצמו הסיר את האובות והידעונים מן הארץ (שמואל א כח, ג), ואם כן היאך הלך לדרוש בהם, ובמדרש ויקרא רבה (פרשה כו, סימן ז), אמרו, למה שאול דומה באותה שעה, אמר ריש לקיש, משל למלך שנכנס למדינה, וגזר ואמר, כל התרנגולין שיש כאן ישחטו, בלילה בקש לצאת, אמר, יש כאן תרנגול שיקרא, אמרו לו, לא אתה הוא שגזרת ואמרת, כל תרנגול שיש כאן ישחטו, כך שאול הסיר את האובות ואת הידעונים מן הארץ, והוא אומר, בקשו לי אשת בעלת אוב, ע"כ.

ואם כן הקושיא מתעצמת, מאחר והוא עצמו הסירם, היאך הלך לשאול בהם:

א. הרדב"ז בתשובה חלק א (סוף סימן תפה), כתב, ושאל דשאל בבעלת אוב, חשב דמשום צורך שעה מותר, כאשר נראה מפשטי הכתובים, ע"כ. ועוד עיין בברית משה (לא תעשה לו, סוף ס"ק א), שהיה זה שעת צרה גדולה, ואפילו הכי אסור היה לו לשאול, ע"ש.

ב. המלבי"ם (שמואל כח, ז), כתב, ששאול לא היה דעתו לשאול באוב עצמו, רק רצה שהאשה תשאל והוא ידרוש בה, לדעת מבוקשו מן האשה, ולא מן האוב עצמו, וחשב שבזה לא הזהירה תורה, רק אחר כך על ידי שהתחיל שמואל לדבר אליו, נסתבב ששאל באוב עצמו, ע"ש. ועוד עיין בברית משה על הסמ"ג (לא תעשה לו, ס"ק א), ע"ש.

ג. בשו"ת עונג יום טוב (בהקדמה, אות ח), כתב ליישב, שכוונת שאול היתה, כיון שכתוב בפרשת שופטים (דברים יח, יג - טו), תמים תהיה עם ה' אלקיך, כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעו, ע"כ. תלה הכתוב איסור דרישת המעוננים והקוסמים במה שנתן לנו נביא לדרוש ממנו בעת

נסתכלת בדמות דיוקני, בדיוקני עצמה אל תסתכל, ע"כ. וכן תירץ בעיון יעקב (שבת קנב:), על פי התוספות הנ"ל, שכשהיא רוצה היא יורדת, ואם כן יש לומר, שמשום כבודו של שמואל נתרצה משה בכך, ע"ש.

ב. במלא הרועים (חגיגה ד:), הוסיף, שיעקר הקושיא היה על אובא טמיא, שודאי אין לו כח להוריד הנשמה שתחת כסא הכבוד על ידי הבליו וכשפיו, רק אם הנשמה היא למטה שורה על עצמות ובשר יכול להמשיכו, אמנם שמואל הצדיק היה יכול להעלות למשה רבינו ע"ה אל שורש נשמתו האחוזה למעלה בכסא הכבוד, וזה שאמר, דאזל שמואל ואתייה למשה, דאזיל לשורש נשמתו אשר חקוקה בכסא, ומשם אתיא למשה בהדיה, ע"כ.

ג. בפרשת מרדכי אלטשולר על העין יעקב (שבת קנב:), כתב, שאינה קושיא, שהרי משה ירד מעצמו, ושאלת המין היתה, היאך יכלה בעלת אוב להורידו לשמואל בנגידא, ע"כ.

בענין אופן העלאת שמואל באוב

נחלקו רבותינו המפרשים, אם אכן העלתה בעלת אוב את שמואל, או שהיה זה רק דמיון, רב שמואל בן חפני גאון סובר, שלא דיבר שמואל עם שאול, וחס ושלום לא עלה שמואל מקברו, ולא דיבר, אבל האשה עשתה הכל ברמאות, והובא ברד"ק שמואל א (כח, ד), וכן הובאה דעה זו ברבינו בחיי (דברים יח, י), ובאוצר הגאונים (חגיגה ד:), ועיין שם שכתב, שאף על פי שמשמעות דברי החכמים ז"ל בגמרא, כי אמת היה שהחיתה האשה את שמואל, לא יקובלו הדברים במקום שיש מכחישים להם מן השכל, ע"ש.

אבל רב סעדיה ורב האי גאון סוברים, שאמת הוא כי רחוק הוא שתדע האשה העתידות, וכן שתחיה את המת בחכמת האוב, אך הבורא יתברך החיה את שמואל, כדי לספר לשאול את כל הקורות העתידות לבא עליו, והיא האשה אשר לא ידעה בכל אלה נבילה, כמו שנאמר, ותזעק בקול גדול, ואשר אמרה האשה, את מי אעלה לך, דברי התולים הם, כי דעתה היה לעשות כמנהגה, והובאו דבריהם ברבינו בחיי (שם), ושכן דעת רבי אברהם אבן עזרא, וכן הובאו דברי הגאונים הללו ברד"ק (שם), ע"ש. בספר מעשה רקח (פרק ו מהלכות עבודה זרה, הלכה א), כתב, שיש

שמע מה מספרות ביניהם, וגם לא הרעיב את עצמו, ולא עשה שום מעשה כדי לדרוש אל המתים, ושמואל, יש לדחות, שהיה בהקיץ על ידי שמות, כמו בבבא מציעא (קז:), רב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד וכו', ודורש אל המתים לא מיתסר אלא בהולך שם ובעושה מעשה כגון שמרעיב עצמו או לובש מלבוש ידוע או מקטיר קטורת ידוע וישן לבדו, אבל כשאינו עושה מעשה אלא על ידי הזכרת שמות בא המת ומדבר עמו בהקיץ, אפשר דלא מיתסר משום דורש אל המתים, ואין חילוק בין דורש לגוף המת לדורש לרוחו, כדמחלק רא"ם, וגם שחילוק זה הוא מגומגם, דאי דורש לגוף המת ממש בלא רוח, אטו גוף לחודיה מידי מששא אית ביה וכו', ע"כ.

ובשלחן ערוך (שם, סעיף יד), כתב, להשביע את החולה לשוב אליו לאחר מיתה להגיד לו את אשר ישאל אותו, מותר. וכתב על זה בהגה, ויש מתירין אפילו לאחר מותו, אם אינו משביע גופו של מת רק רוחו (כן משמע בהגהות מיימוני בשם רא"ם דלא כבית יוסף), ע"כ.

ואם כן, לסברת הרמב"ם והשלחן ערוך בודאי שאסור לעשות סיאנס, משום ודורש אל המתים, ולסברת הרא"ם, יש להסתפק באופן כזה, שאפילו נניח שדורש לרוחו של מת, אולי הוא בכלל סוג פעולה של בעל אוב, כפי שכתב בשו"ת דעת כהן הנ"ל.

ועוד, שבמעשה בצלאל על הריקאנטי (סימן תקסו), כתב ליישב קושית הבית יוסף על הרא"ם, אטו גוף מששא אית ביה, שכוונת היראים, דורש לגוף המת, היינו בצירוף חלקי הנפש שנשאר בגוף עדיין, מה שאין כן בדורש לרוחו, שבחינת הרוח שיותר גבוה מבחינת הנפש, ואין לה התחברות עם הגוף לאחר מיתה, זה מותר, ע"ש. ולפי זה, נראה שגם בסיאנס דורשים לנפש המת. וכל אופן, יש בזה משום הטרדת נפש הנפטר.

עשיית סיאנס לצורך הוכחת השארות הנפש

וכעת נדון בענין עשיית סיאנס לצורך הוכחת השארות הנפש, ישנם רבנים וארגונים של חזרה בתשובה, וכדי להוכיח שיש חיים לאחר המות, בין היתר מביאים ראייה מסיאנס, והשאלה, אם הדבר ראוי ונכון על פי ההלכה.

הצורך, וכיון שהוא דרש בנביאים ולא ענהו ה', חשב שהותר לו לדרוש בבעלת אוב, כיון שהוא דבר שהצבור צורך בו, וזה היה התנצלותו, אבל באמת לא נתקבל טענתו, שאין לדרוש טעמי המצוות ולבטלם על ידי זה וכו', ע"ש.

כעת ניגש לנידון הסיאנס, אם יש לדמותו לבעל אוב, או שיש לחלק בין הפעולות, שכן בסיאנס אינו מושיב את המת בין ברכיו או תחת שחיו, וגם לא שומעים קול מדבר, וכבר נסתפק בזה בשו"ת דעת כהן (סימן סט), ע"ש.

ועל כל פנים לדעת הרמב"ם (פרק יא מהלכות עבודה זרה, הלכה יג), יש לאסור זאת משום דורש אל המתים, שכתב, איזהו דורש אל המתים זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שיבא מת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, ויש אחרים שהם לובשים מלבושים ידועים ואומרים דברים ומקטירין קטרת ידועה וישנים לבדן כדי שיבא מת פלוני ויספר עמו בחלום, "כללו של דבר, כל העושה כדי שיבא המת ויודיעו" לוקה, שנאמר, לא ימצא בך מעביר וגו', ודורש אל המתים, ע"כ.

ובבית יוסף יורה דעה (סימן קעט), הביא מה שכתב בספר יראים (סימן שלה), שהמשביע את החולה לשוב אליו לאחר מיתה להגיד לו את אשר ישאל, אין זה דורש אל המתים, כיון שאינו דורש לגופו של מת, אלא לרוחו, והרוח אינו נקרא מת, וכן אשכחן בברכות (יח:): באותו חסיד שלן בבית הקברות ושמע הרוחות מספרות זו עם זו, ואמרין נמי התם דשמואל אזל לחצר מות לשאול מאביו על מעות היתומים, עכ"ל. וכתב על זה הבית יוסף, שנראה שהרא"ם מחלק, בין דורש מגופו של מת, לדורש מרוחו, שלא אסרה תורה אלא בדורש מגופו, אבל לא בדורש מרוחו, והמעשה של אותו חסיד ושל שמואל, לרוח היו דורשים, ולא לגוף, ולמד משם למשביע את החולה שמותר, שכיון שרוחו בקרבו, כשהוא משביעו, לרוח הוא משביע, ולא לגוף. אבל יש לדחות, שהמעשה של אותו חסיד, הוא לא הלך לבית הקברות לדרוש מהמתים, לא מגופם ולא מרוחם, אלא שהקניטתו אשתו, והלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות וכו', וגם לשנה הבאה שהלך מחמת כן היה, וגם אם לא הלך מחמת שהקניטתו אשתו, מכל מקום לא דרש לרוחות, רק

כי יתכן שהמספר הנו מספר טלפון, ואילו המלים "פרפר כחול" מהוות סיסמא מסוימת, על אף שהיתה זו שעה מאוחרת למדי, הם החליטו לנסות ולהתקשר אל המספר, ולראות כיצד יפול דבר, מעבר לקו ענתה אשה מבוגרת, מיד נגשו לשאלה, עשינו זה עתה סיאנס, וירדה נשמה אשר מסרה את המלים "פרפר כחול", ואת מספר הטלפון הזה, האם תוכלי אולי להסביר לנו את פשר הדבר? הם שאלו, מיד כאשר יצא מפייהם צמד המלים "פרפר כחול", התעלפה האשה, ומעבר לקו נשמעה חבטת וגרירת הכסא שבעקבותיה, לאחר שעה התקשרו שוב, אותה אשה ענתה, וספר להם ספור מבהיל: אני ובעלי, אנשים חלוניים, המתגוררים בירושלים, אנו קבלנו חנוך חלוני מילדותנו, למדו אותנו כי האדם מגיע מקוף, וכן הלאה, והנה, לפני שנה נפטר בעלי, ובטרם מותו אמר לי, מי יודע, אולי יש גן עדן ויש גהינם, אם כן, להיכן נברח עם הבושה שלנו, לכן, אני מציע, כי מי מאתנו שיפטר מן העולם ראשון, יבוא אל בן זוגו וימסור לו את הסיסמא "פרפר כחול", במדה ואמנם יש חיים לאחר המות, כעת, כאשר התקשרתם וספרתם את ספורכם, הבנתי היטב את המסר מעולם האמת, אותה אשה חזרה בתשובה ותקנה את דרכיה. [נתיבי אור פלא יועץ (עמוד תיב)].

שבת שלום ומבורך

ניתן לקבל את העלון במייל:

Y5372793@GMAIL.COM

גליון זה יוצא לאור לעילוי נשמת
המנוח רבי יחזקאל בן רבקה ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

שאר ההוכחות שמביאים גלגולי נשמות מתים שהתגלו בחלום מות קליני וכיוצא בזה, **אין בזה בעיה הלכתית**, למרות, שאצל ציבור שומרי התורה והמצוות, שגדלו בתוך כתלי בית המדרש, ושואבים את כל ידיעתם מהתורה הקדושה, אין צורך לזה, אבל **הסיאנס שהוא אסור על פי ההלכה**, איך אפשר להחזיר על ידי כך בתשובה, מי יתן טהור מטמא.

בשו"ת **דעת כהן** (סימן סט), כתב, ולע"ד **אין כדאי לחזק את האמונה על ידי תחבולות כאלה**, הקרובות למכשול איסור, ויותר טוב לקיים תמים תהיה עם ה' אלהיך, ע"כ.

וכן כתב בשו"ת **עשה לך רב** ח (סימן נא), שנשאל, אם מותר לקיים סיאנס בתנאי, שהנוכחים במקום יתחזקו מאוד ויחזרו בתשובה, וכן אם מותר להראות להם כיצד לערוך את הסיאנס בתנאי שייתחזקו, והשיב, **שלא יעלה על הדעת שיהיה מותר לעבור על איסור תורה כדי לחזור בתשובה**, ע"ש. אלא שהם דנו, לעשות סיאנס לצורך זה, אבל להביא ראיה **מעצם הדבר שעל ידי סיאנס ניתן לתקשר עם נפשות**, אין איסור בדבר.

ישנו מעשה שסיפר הרב **ניסים יגן** זצ"ל, ומעיד ששמע אותו מכלי ראשון, שעל ידי הסיאנס חזרה אשה בתשובה, וכך המעשה, כמה חברים בקבוץ מסוים, החליטו להפיג את השעמום בעשית סיאנס, הם עשו את הפעולות הנדרשות, הדליקו נרות וכיוצא בזה, במקום להזמין נשמה מסוימת, בקשו כי אם ישנה כאן נשמה בחלל שתדר, שהם מעונינים לדבר אתה, לתדהמתם, מיד כאשר סימו לדבר, החלה הכוס נעה, ורושמת על השלחן את המלים, "פרפר כחול", ומיד לאחר מכן מספר מסוים, הנוכחים, אשר החלו להלחץ, לא הבינו את פשר הנכתב, ולפיכך בקשו מהנשמה להזדהות שוב, אולם המלים חזרו על עצמן "פרפר כחול" ואותו מספר, לאחר שנסו למצוא הסבר למשפט המוזר ולמספר שבעקבותיו, החליטו החברים